

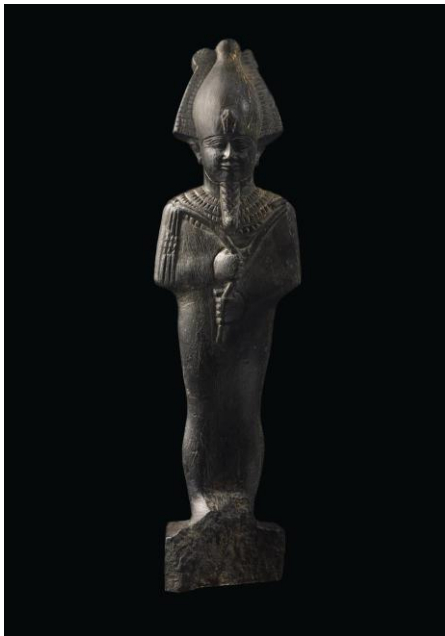


Figura 1
Estatueta votiva del Déu Osiris
dinastia XXVI (664-525 aC)
Museu Egipci de Barcelona. Fundació Arqueològica Clos

EL MITE D'OSIRIS FET REALITAT

SUMARI:

A l'antic Egipte, hi havia mites que representen l'origen de l'Univers, i d'altres que donaven resposta a problemes més relacionats amb l'ésser humà. Sabem que una de les qüestions que inquietava més als antics egipcis, era aquella de la mort i el destí d'ultratomba i és per aquesta mateixa raó, que el paper funerari d'Osiris, déu egipci i antic faraó, era tan important per la religió i per la població. Osiris és el déu de la resurrecció, de la regeneració del Nil i de la fertilitat, i se li atribueix la invenció de l'agricultura i de la religió. El seu mite està relacionat amb les idees del bé i del mal i amb la possibilitat d'una vida més enllà de la mort. Quan comparem els personatges del mite d'Osiris amb la resta de mites egipcis, comprovem que aquest és més humanitzat, i això el fa encara més seductor als ulls del públic en general, així com les relacions entre Osiris, Isis i Horus que manifesten un fort sentit de lleialtat i sentiment familiar.

Autors: Mercè Armiñana, Anna Maria Brugulat, Esther Martínez, Immaculada Monclús i Ana Maria Ribas. Tutor: Doctora Núria Torras
Curs: Campus de l'Experiència, 1er. Curs, Semestre 1,
Data presentació: 10 Gener 2023

ÍNDIX	Pàgina
INTRODUCCIÓ	1
1. CONSIDERACIONS GENERALS 1.1. CONSIDERACIONS SOBRE LA PROBLEMÀTICA ENTORN A LA MITOLOGIA EGÍPCIA 1.2. CONSIDERACIONS ENTORN AL SERVEI DELS DÉUS 1.3. RITUAL DIARI 1.4. SOBRE DÉUS LOCALS, NACIONALS I FAMÍLIES DIVINES 1.5. ELS DEUS, LA VIDA I LA MORT 1.6. EL SOL	3-8
2. EL RELAT DE PLUTARC	8-9
3. ORIGEN DEL MITE D'OSIRIS	9-10
4. REGNAT D'OSIRIS A EGIPTE: HIEROGAMIA AMB ISIS, OSIRIS I LA FI DEL CANIBALISME 4.1. HIEROGAMIA AMB ISIS 4.2. OSIRIS I LA FI DEL CANIBALISME	10-12
5. OSIRIS I SETH: PODER, ENVEJA I MORT	12-13
6. OSIRIS, ISIS I HORUS: AMOR I RESURRECCIÓ	13
7. TEMPLES I CULTE A OSIRIS 7.1. TEMPLES 7.2. ADORACIÓ A OSIRIS	14-15
8. ESCARABEU (L'ULL D'HORUS): ÚS I SIMBOLISME 8.1. L'ULL D'HORUS. ORIGEN DE LA LLEGENDA 8.2. AMULET MÀGIC	15-16
9. EL MITE FET REALITAT. CONCLUSIONS 9.1. EL MITE D'OSIRIS AL SEGLE XXI 9.2. EL TRACTAMENT JURÍDIC 9.3. CONCLUSIONS	17-19
10. BIBLIOGRAFIA (FONTS CONSULTADES)	20-21
11. LLISTAT DE FIGURES	22

INTRODUCCIÓ

(INTERÈS, JUSTIFICACIÓ DEL TEMA, OBJECTIUS, METODOLOGIA, FONTS)

INTERÈS. Anhel de conèixer millor els personatges del mite d'Osiris, tot exposant el fet que, a partir del segle XX, una part del contingut d'aquesta història ha traspassat la barrera de la il·lusió per convertir-se en realitat.

JUSTIFICACIÓ. La cultura egípcia és ben segur, un tema apassionant i ple de misteris. Amb la realització d'aquest treball, volem aprofundir sobre algunes qüestions i plantejaments relacionats amb el mite, unes conegudes i les altres potser no tant.

OBJECTIUS. Ampliar el coneixement de la mitologia egípcia gràcies al seu estudi detallat, i alhora evidenciar que res és impossible per més que ho pugui semblar. A través del treball, l'objectiu és atraure l'atenció dels lectors a alguns conceptes desconeguts de la cultura egípcia, una de les més importants i desconegudes de les civilitzacions antigues.

METODOLOGIA. Des del principi, hi va haver unanimitat a l'hora de decidir el tema en el qual ens volíem centrar. A partir de llavors, cadascuna de nosaltres va anar recopilant informació sobre la qual vam treballar de manera conjunta durant les nostres trobades de grup.

Una de les tasques més complexa, ha estat la de recopilar i verificar la informació a fi de mantenir un relat cert i un guió coherent, alhora que hem temptat de despertar l'interès del lector aportant algun tema nou. Completar aquest treball en equip ha estat un repte molt interessant i sobretot positiu! Agraïm a la nostra professora i tutora, Núria Torras, el seu ajut i guia en la preparació d'aquest treball.

FONTS EMPRADES. Hem obtingut informació dels llibres de les nostres biblioteques personals, de publicacions acadèmiques de divulgació científica, així com de webgrafia.

1. CONSIDERACIONS GENERALS

1.1 CONSIDERACIONS SOBRE LA PROBLEMÀTICA ENTORN DE LA MITOLOGIA EGÍPCIA.

Si hi ha un país on s'han fet tots els honors al culte dels déus i als morts, aquest és Egipte. Com podem explicar, sinó, el gran nombre de temples, de tombes i obres d'art relacionades amb les creences i el culte? Heròdot no estava equivocat en afirmar que els egipcis eren els més religiosos de tots els Homes, ja que tot l'entorn de la seva vida estava impregnada per la presència de l'element diví. Per sort, a la vall del Nil es conserven actualment gran part dels monuments sagrats, així com a diferents museus s'exhibeixen gran quantitat de baixos relleus, estàtues i papirs que il·lustren els diversos aspectes de les creences i aspiracions d'un poble que va estar obert més que cap altre, a les preocupacions religioses.

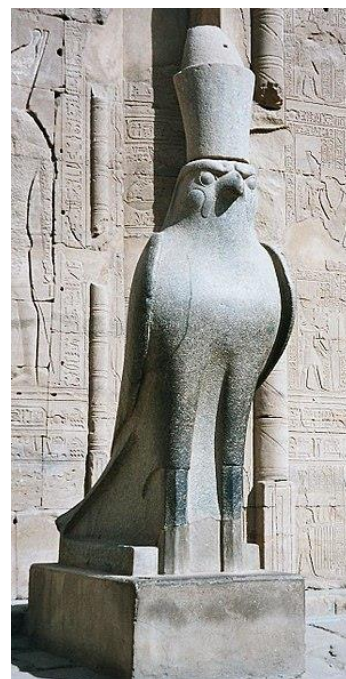
Donada l'abundància de materials de diferents períodes, pot semblar que estem en condicions immillorables per a analitzar l'estudi de la religió egípcia, i extreure d'aquests documents, una idea clara de la seva mitologia i de les seves doctrines. Però, no és el cas, perquè si bé hi ha nombrosos monuments d'uns períodes relativament recents, es fan molt més rars en aquells períodes de transició, els anomenats Períodes intermediaris, especialment aquells en què les creences van sofrir importants transformacions.

En general, la documentació de què disposem, no ens permet remuntar-nos als orígens, quan es degueren fixar les condicions essencials de la religió, i encara que hagin pogut arribar a nosaltres alguns documents arqueològics fins i tot de la prehistòria, estan desproveïts d'inscripcions, i, per tant, només ens han quedat unes indicacions força vagues. Durant les primeres dinasties, les inscripcions continuen sent encara molt breus, limitant-se majoritàriament, a indicacions de noms i de títols. Només a partir de la V dinastia es fan més abundants amb els textos de les piràmides, perquè van ser gravats en les càmeres sepulcral de les piràmides reials de les dinasties V i VI. Els textos de naturalesa ritual i màgica ens permeten conèixer de manera més precisa les creences dels egipcis al Regne Antic.

Les concepcions mitològiques varien segons els llocs, i, també segons les èpoques. A això s'afegeix que els egipcis, conservadors per naturalesa, senten animadversió a abandonar una concepció Antiga, tot i que ja sigui a causa d'una evolució interna o a contactes amb els centres teològics veïns, s'acabin introduint noves doctrines. Si existeix un principi d'unitat en aquesta diversitat de creences, aquest principi resideix en l'organització unitària del culte rendit als déus locals. Als ulls dels egipcis, el Faraó, en la seva qualitat de fill dels déus, assegura l'exercici del culte.

1.2 CONSIDERACIONS ENTORN AL SERVEI DELS DÉUS. El territori que més tard arribarà a ser Egipte, estava dividit en una sèrie de principats autònoms sota la protecció d'un déu en concret que tenia allí el seu santuari, i és en aquesta època quan segurament es van establir els nombrosos cultes locals que es mantindran malgrat les agitacions polítiques i religioses. Les províncies o “nomos” de l'Egipte faraònic, amb les seves capitals i les seves divinitats, retindran el record d'aquest antic estat de coses.

Alguns d'aquests déus tenien un tipus humà, i es poden reconèixer per la seva actitud i els seus atributs. Uns altres es manifestaven sota la forma d'una planta o d'un fetitxe. No obstant això, en la gran majoria dels casos, els déus es mostraven sota l'aparença d'un animal que es considerava com la manifestació de l'essència divina. Aquesta predilecció, correspon a concepcions molt difoses entre els pobles primitius, que, en advertir que els animals estaven dotats d'unes certes facultats, sentien davant aquests, un sentiment d'admiració i de temor respectuós que els portava a la veneració. Es pot dir que la major part dels déus, almenys ocasionalment, han tingut el seu equivalent zoomòrfic.



*Figura II
El Déu Horus*

1.3 RITUAL DIARI. Per als antics egipcis no era suficient amb creure en la mitologia i els Déus. Aquests Déus havien de ser venerats sistemàticament. El ritu ha de ser entès, per tant, com les accions que anaven destinades a la deïtat i que havia de ser executat periòdicament. El Déu haurà de ser tractat com a una entitat d'alta condició, i cada dia serà objecte de ritus de servei a la divinitat. Segons les concepcions egípcies, el rei és l'oficiant per excel·lència dels Déus i compleix els seus deures assegurant la subsistència d'aquests Déus, dels qui es declara descendent.

El Ritual de Culte Diví Diari era el culte principal que es realitzava en el temple egipci, compassat amb el decurs solar, ofrenant a la deïtat perquè fos benèvola amb el poble. Aquesta concepció estava tan arrelada en l'esperit dels egipcis, que en els relleus que decoren els murs dels temples, sempre és el rei qui està representat en l'exercici de les funcions sagrades.

Descripció dels tres serveis diaris:

1. El rei purifica el santuari i a la seva pròpia persona per mitjà d'encens i libacions que poden ser de número variable.



Figura III
Objecte en forma de braç per a dispensar l'encens. En la zona corresponent al 'colze' trobem un cap d'Horus. En l'altre extrem la mà conté un petit bol. Museu del Louvre

2. Després d'obrir el "naos", el rei es prostra davant del Déu, purifica la seva estàtua i la pren als seus braços produint-se l'abraçada ritual, pel qual descendirà l'ànima del déu sobre la seva imatge. Després de tancar, reobrir i tornar-se a prostrar, es realitzen ofrenes diverses i se li ofereix la imatge simbòlica de la deessa Maat.
3. El rei du a terme la neteja i purificació de l'estàtua divina: encens, libacions, olis, perfums, vestits, joies i maquillatge. El servei diari a la divinitat era triple: matí, migdia i nit però les portes del naos que albergava l'estàtua divina només s'obrien al matí. Els altres dos serveis (migdia i nit) consistien en libacions i encensaments al voltant del naos.

1.4 SOBRE DÉUS LOCALS, NACIONALS I FAMÍLIES DIVINES. En cada centre de culte, el déu local es concebia com el déu universal perquè era ell qui havia fet néixer tots els éssers i organitzat el món. En aquesta concepció, a totes les gènesis mitològiques, i que varien segons els llocs, és on queda més demostrat el geni inventiu dels egipcis. Les llegendes divines tendeixen a explicar la formació de l'Univers i a evidenciar el paper del déu principal, així com el dels déus que evolucionen al seu voltant.

Aquestes famílies divines s'ajusten en general, a esquemes que corresponen a les agrupacions socials més senzilles. Entre aquests esquemes, el de la tríada (que comprèn al déu pare, la deessa mare i el déu fill), és bastant corrent. Altres, van prendre la significació d'autèntics sistemes cosmogònics i teològics, i van gaudir de gran difusió, assegurant al mateix temps una popularitat indiscutible als déus, que eren els seus principals actors.

Un déu pot deure el seu prestigi a l'essència mateixa del principi que ell representa, és el cas en particular de les divinitats còsmiques que prenen cos en les formes de la naturalesa, i aquestes eren les principals divinitats en l'àmbit local:

- Tríada divina Principal: Osiris, Isis i Horus.
- Tríada sagrada d'Elefantina: Khnum, Satis i Anuket.
- Tríada sagrada de Memfis: Ptah, Sekhmet i Nefertum.
- Tríada sagrada de Tebes: Amon, Mut i Khonsu.
- Ogdóada d'Hermópolis: Nun, Naunet, Hehu, Hehet, Keku, Keket, Amon, Amonet.
- Enéada d'Heliòpolis: Atum (Ra), Shu i Tefnut, Geb i Nut, Isis, Osiris, Seth i Nephthys.



Figura IV
Tríada divina: d'esquerra a dreta: Isis, Osiris i Horus (Museu del Louvre, París)

L'Enèada d'Heliòpolis: La ciutat d'Heliòpolis, situada a prop de la punta del delta, va ser un centre religiós de primera importància, possiblement anterior a la III dinastia. En el sistema teològic d'Heliòpolis, el déu local Atum exercia el paper de déu primordial, el nom del qual significa "el Total", "el Complet". Aquest déu va ser el punt de partida d'una estirp divina en què cada generació representaria un aspecte o un element de l'Univers.

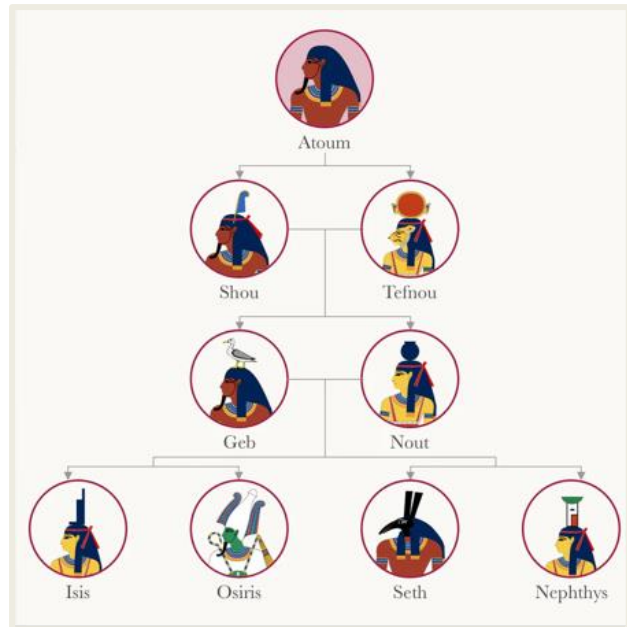


Figura V
Enèada d'Heliòpolis "arbre genealògic"

El terme Enéada, prové del grec i s'utilitza per a designar grups de nou divinitats unides, normalment per llaços familiars i relacionats tots ells amb la creació. La formen els déus més antics del Panteó egípcia.

Segons la teologia heliopolitana, al principi existia Nun, l'oceà primordial, del qual va sorgir un massís on Atum-Ra va crear la llum. Ra va crear a Shu, l'aire i Tefnut la humitat. D'aquests van néixer Geb, la Terra i Nut, els cossos celestes i d'ells Osiris, déu del Més enllà, Isis, representant de la unitat familiar, Seth, l'aridesa i el desert i Nephthys, germana bessona d'Isis. Els 5 primers déus formen part de la cosmogonia egípcia com a déus creadors. Els 4 últims són els avantpassats directes de la reialesa.

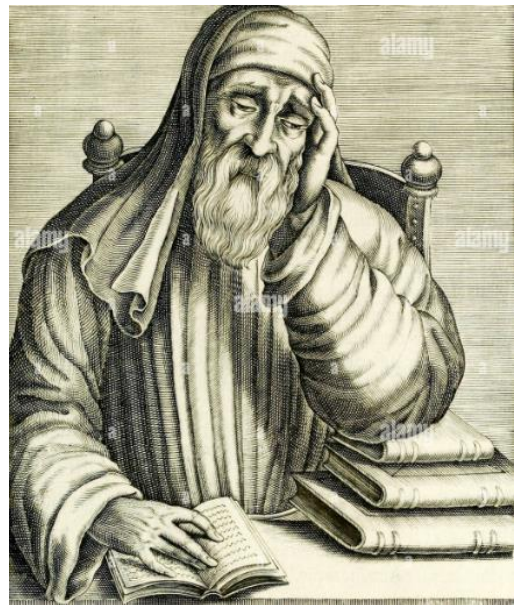
1.5 ELS DEUS. LA VIDA I LA MORT. Una Fortalesa de la societat egípcia són Les creences en els Déus, Éssers Superiors, que els guien tant en la vida terrenal com en la vida del més enllà. És tant o més important la Mort que la Vida. De fet, veiem com en vida es preparen per a una bona mort i un feliç viatge al més enllà. Aquest punt ens fa pensar en la societat actual en la qual gairebé mai parlem de la mort quan és l'altra cara de la moneda. Vius per morir i mors si has viscut.

1.6 EL SOL. L'Adoració al Sol com a font de vida es practicava amb la finalitat de tenir pau i concòrdia, bones pluges i bones collites, i per aquesta mateixa raó, civilitzacions senceres al llarg dels temps li van rendir culte. El Sol romandrà sempre com a un referent inqüestionable i d'aquí les festes dels Solsticis. Recordem que en el Solstici d'hivern el cristianisme celebra Nadal i és en aquest punt, on el Sol comença la seva ascensió pel firmament allargant el dia.

2. EL RELAT DE PLUTARC

El mite d'Osiris es va difondre fins al punt d'arribar a ser la font per a l'emocionant llegenda que Plutarc ens ha deixat en versió novel·lesca, gràcies a la qual podem reconstituir elements del mite servint-nos de les dades que proporcionen els documents egipcis, integrats en el marc del seu relat.

Va ser a principis del segle II dC, que Plutarc (46-120 dC), historiador grec i fill de Queronea¹, va escriure el relat antic més complet amb *D'Iside et Osiride*, una anàlisi de les creences religioses egípcies.



*Figura VI
Plutarc*

A vint anys es va desplaçar a Atenes per estudiar matemàtiques i filosofia. Va ser deixeble del filòsof Ammonio Saccas. Tot i que va viatjar per gairebé tot l'Imperi, la major part de la seva vida va residir a Queronea (Beòcia), on va exercir nombrosos càrrecs públics. Va estar vinculat a l'Acadèmia platònica d'Atenes, i va ser sacerdot d'Apol·lo a Delfos.

¹ Queronea és una ciutat que forma part del municipi de Levàdia, dins la unitat de Beòcia, a la perifèria de la Grècia central. El seu lloc, l'ocupa avui la ciutat de Kápurna, i queden molt poques restes de la ciutat antiga

Devem a Plutarc la transmissió fins a nosaltres d'una part molt important del patrimoni intel·lectual hel·lènic. La seva obra, àmplia i variada, reflecteix el ric panorama filosòfic i religiós d'aquell món complex, eclèctic i místic de l'hel·lenisme, caracteritzat en gran part per la fecunda interrelació entre la cultura grega i les cultures orientals que l'envoltaven. Isis i Osiris és un bon exemple d'aquesta fusió d'elements culturals i religiosos.

Sacerdot d'Apol·lo, filòsof platònic i seguidor del neopitagorisme, Plutarc estava convençut de la unitat essencial de tots els cultes i que les diverses figures mítiques i representacions religioses de les diferents tradicions no eren més que vestidures diferents, adaptats a les diferents circumstàncies temporals i humanes, que embolicaven unes mateixes veritats universals. Va escriure el relat antic més complet del mite sobre Isis i Osiris. El seu viatge a Egipte és una veritable recerca mística amb gran curiositat pels misteris de l'Univers.

La concepció del mal que té Plutarc ve reflectida pel seu pensament filosòfic, on el mal existeix, però no amb origen en Déu, qui és tot bondat. El mal és el resultat del món i dels qui hi vivim. D'aquesta manera Plutarc intenta excloure els déus com els causants del mal.

En el "Sep-Tepy" (al principi dels temps, o bé literalment: "La primera vegada") la mort no existeix, els déus i els Homes viuen junts a la Vall del Nil. Però quan Seth concep l'Enveja al seu cor, comença a rugir la Tempestat.

3. ORIGEN DEL MITE D'OSIRIS

La llegenda d'Osiris es va originar al Regne Antic, com demostren les al·lusions nombroses que fan a ella els Textos de les piràmides. No obstant això, només tenim coneixements imperfectes sobre el seu verdader origen. Osiris representa tot el que reneix, però sobretot el Nil, símbol de regeneració i fertilitat, déu de la inundació que comporta la victòria de la terra negra (Kemet).

D'altra banda, és un déu-rei i per aquesta raó, la iconografia clàssica li confereix tots els atributs de la reialesa, així doncs, la figura d'Osiris apareix sempre representada en posició momiforme, dempeus, assegut o estirat, els braços plegats sobre el pit, un gaiato de pastor i un flagel, una corona blanca flanquejada de dues plomes i banyes de moltó.



*Figura VII
Osiris amb el rostre de color verd*

Osiris és el déu que presideix el Tribunal del judici de l'ànima i emet el veredict; aquesta posició la va tenir per haver mort i ressuscitat. Com a déu agrari, té la pell de color verd que representa el color de la vegetació i la regeneració. També se'l representava amb el rostre de color negre, com el de la terra negra-fertilitzada pel llim dipositat sobre els camps en retirar-se la inundació.



*Figura VIII
Osiris, amb el rostre de color negre*

4. REGNAT D'OSIRIS A EGIPTES: HIEROGAMIA AMB ISIS, OSIRIS I LA FI DEL CANIBALISME

4.1 HIEROGAMIA AMB ISIS. Osiris, el primer fill de Geb i Nut, es va fer càrrec del govern d'Egipte quan Geb es va retirar als cels. Després de casar-se amb la seva germana, Isis, Osiris va començar el seu savi regnat dels egipcis.

4.2 OSIRIS I LA FI DEL CANIBALISME. L'egiptòleg britànic Ernest Wallis Budge, llavors agent de compres del Museu Britànic, en la seva obra en dos volums publicada el 1911 que versa sobre el culte al déu Osiris, titulada "Osiris i la resurrecció a Egipte", manté la controvertida teoria que el culte a Osiris va ser introduït pels mateixos egipcis per acabar amb l'antic costum del canibalisme. Budge va concloure que els egipcis van cometre actes de canibalisme, basat en:

1. Les troballes de William Flinders Petrie l'any 1895
2. Un fragment dels Textos inscrits a la cambra funerària del faraó Unas (2435-2306 aC) a Saqqara, "conegut com l'Himne Caníbal"
3. El relat de Plutarc que parla sobre la tradició de tenir a la mòmia present enmig dels comensals durant el dia del funeral: "La mòmia del festí"

Petrie, insigne arqueòleg britànic i acèrrim rival de Budge, va descobrir a l'anomenat "Cementiri T" del jaciment de Nagada a 50 km al nord de Luxor, que molts dels ossos humans trobats a la tomba T5, tenien els extrems trencats i no només estaven trencats, sinó que en alguns d'ells, l'estructura cel·lular havia estat fortament rascada, sent el que en quedava una base ferma i dura, a més hi havia solcs com d'haver-los rosegat. En temps predinàstics (abans el 3100 aC), els egipcis eren antropòfags. Aquesta pràctica, podria tan sols haver tingut lloc a finals del tercer mil·lenni aC, època registrada a Egipte com "anys dels xacals" (esdeveniment climàtic global, avui conegut com "el niño"). En aquell moment aquest fenomen va produir una gran sequera i gana.

L'altra prova "irrefutable" en la qual Budge es va basar per a demostrar l'existència del canibalisme entre els antics egipcis va ser, com ja hem dit, un fragment dels Textos de les Piràmides, l'anomenat "Himne caníbal", gravat en les dues primeres piràmides que inclouen textos: la d'Unas i la de Teti, que constitueixen un dels passatges possiblement més antics dels Textos de les Piràmides on es descriu el canibalisme d'Unas amb els Déus.

Les famoses paraules de Plutarc "mòmia en el banquet" a les que Budge fa referència, descriu un costum egipci ben conegut, la de col·locar la mòmia en qüestió al costat dels comensals el dia del seu funeral. Si bé per a alguns, i amb raó, podria ser de mal gust aquest costum, va ser una usança habitual en l'Antic Egipte, per la qual cosa cal pensar que aquestes paraules de Plutarc podrien fer només referència a aquest costum, i no al consum de les vísceres o parts del cos del difunt extretes en el procés d'embalsamar com Budge suggereix.

Continuant amb la llegenda, Osiris, va allunyar el seu poble del canibalisme i va introduir l'agricultura; també va emmarcar un codi legal per a ells. Sota el seu savi govern, el país va florir, i desitjós de compartir el seu coneixement i saviesa, va confiar el govern de la terra a la seva reina i se'n va anar a viatjar pel món. Sota el també savi govern d'Isis, la terra va continuar prosperant.

5. OSIRIS, ISIS, SETH: PODER, ENVEJA I MORT

Aquesta llegenda es gesta quan els déus i germans Geb i Nut, van cedir el govern d'Egipte als seus quatre fills, els déus Osiris, i Seth, i les Deesses Isis i Nephthys. En el repartiment de territoris, el menys satisfet va ser Seth que rep de Geb el terreny desèrtic, mentre que Osiris esdevé el senyor de la terra fèrtil.

Osiris es va convertir en el Déu de la terra fèrtil i negra mentre representava els valors positius: la pau, l'amor i sobretot la vida. Per contra, el Déu Seth ho era de la terra desèrtica i encarnava l'ambició, l'enveja, la crueltat i la mort. Aquesta enveja va finalment portar a Seth a matar Osiris.

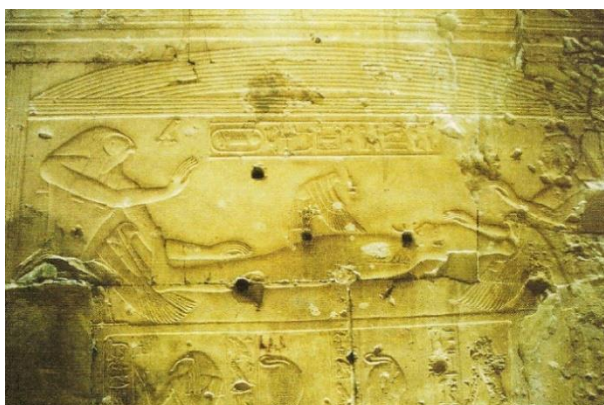
Coincidint amb la visita de la Reina d'Etiòpia, el Déu Seth organitzà una gran festa de benvinguda en el seu Palau, convidant a la resta dels déus, inclòs el seu odiat germà Osiris. Amb motiu d'aquesta ocasió, va demanar als seus millors artesans, que prepararessin un gran cofre recobert de pedres precioses de gran valor amb les mesures exactes en el seu interior, del seu germà Osiris. Una vegada acabat el banquet, va fer treure l'esplèndid cofre a la vista de tots els convidats i proposant un joc per a amenitzar a tots els presents i com si es tractés d'un conte, va prometre regalar el magnífic cofre a aquell que pogués introduir-se en ell sense cap mena de dificultat que impedís el seu posterior tancament. Ho van intentar tots els convidats sense èxit i quan li va arribar el torn a Osiris, ràpidament Seth manà tancar la tapa amb claus, procedint al seu segellament i vessant plom fos per

sobre del cofre que va ser llençat al mar. I Seth es va apoderar del tron d'Egipte sense que els altres déus reaccionessin, convençuts de la mort d'Osiris.

6. OSIRIS, ISIS I HORUS: AMOR I RESURRECCIÓ

Només la seva esposa i germana, la Deessa Isis, començà a buscar el cofre, que va localitzar al costat de la costa de la Ciutat de Biblos, a l'actual Líban. Després d'ocultar-lo en un lloc que ella creia segur, va iniciar els preparatius per ressuscitar al seu marit mort. Però Seth es va assabentar dels plans d'Isis i va aconseguir trobar el lloc on es trobava amagat el cadàver d'Osiris.

Aquesta vegada va tallar al seu difunt germà en catorze trossos i els va dispersar per tot Egipte. Isis no va cessar en la seva obstinació de retornar a la vida el seu espòs, i un a un, durant diversos anys, va anar recuperant tots els trossos, excepte el penis.



Això no obstant, no va ser impediment perquè Isis concebés un fill d'Osiris, Horus, al qual va ocultar per a protegir-lo de la ira del seu oncle Seth.

Figura IX

Isis amb forma d'ocell rapaç, voleteja sobre la mòmia d'Osiris generant l'hàlit que el va fer renéixer. Decoració mural d'una de les capelles del temple d'Osiris a Abidos (Regnat de Sethy I)

Horus, nascut de la impossible unió entre la vida i la mort, esdevé de gran importància, ja que va ser l'infant nascut del misteri suprem, cridat per ocupar el tron del seu pare Osiris. La força màgica de l'energia vital, heka, va ser el que presumptament, va utilitzar Isis per a portar al seu marit a la *Duat* i entrar a l'inframón. Quan Osiris va arribar a l'inframón es va celebrar el judici i va poder vèncer la mort i el seu esperit va poder ascendir als estels.

7 TEMPLES I CULTA A OSIRIS

7.1 TEMPLES

En tots els llocs on el déu Seth va enterrar les parts del cos d'Osiris els egipcis van establir temples, aquests van ser:

1. Abidos: Allà es trobava el seu cap, i es va convertir en un santuari de pelegrinatge per als egipcis.
2. Busiris: Estava la seva columna vertebral que se li associa al pilar Dyed, i va ser el déu principal d'aquesta ciutat i d'allà provenia la seva divinitat.



Figura X
Temple d'Abidos

3. Letòpolis: Lloc on es trobava l'espatlla esquerra o el coll, i el seu fill Horus era el seu guardià.
4. Atribis: Es va trobar el seu cor.

Aquests van ser els llocs on va ser més venerat, tot i que també a les illes de Biga i de Filé existia una tomba del déu. La vida del déu Osiris va significar molt en la vida dels egipcis. És recordat com un gran déu i els relats de la seva immortalitat van avivar la creença de la vida eterna a tots els seus creients.

7.2 ADORACIÓ A OSIRIS

Durant l'Imperi Mitjà es va desenvolupar una festivitat anomenada els Misteris d'Osiris, en els quals es rememorava la mort, l'enterrament i resurrecció del déu Osiris. La festivitat consistia en:

1. Processó: Aquesta era dirigida per Upuaut i finalitzava amb un combat en contra dels enemics d'Osiris.

2. Processó funerària: De Jentyamentiu per la necròpolis d' Abidos (Umm el-Qaab). Jentyamentiu és un déu de les necròpolis i dels morts molt antic, el nom del qual significa "El que està al capdavant dels Occidentals" o "El que presideix als Occidentals", és a dir, als difunts, un conductor d'ànimes. Un autor com Cervelló (1996), opina que Jentyamentiu podria ser un "aspecte" del propi Osiris des del seu remot origen.
3. Viatge en barca: Del déu Osiris fins la seva mitològica tomba, a Umm el-Qaab.
4. Nit de vigília: D'Osiris per a la seva posterior regeneració, transfiguració en esperit i coronació.
5. Retorn del déu: El retorn de la imatge del déu al seu temple d'Abidos.

8. ESCARABEU (L'ULL D'HORUS): ÚS I SIMBOLISME

8.1 L'ULL D'HORUS. ORIGEN DE LA LLEENDA

Horus va mantenir una sèrie d'acarnissats combats amb Seth per venjar el seu pare. En el transcurs d'aquestes lluites, els contendents van patir múltiples ferides i algunes pèrdues vitals, com la mutilació de l'ull esquerre d'Horus en sis trossets, però Thot, el déu de la saviesa, de l'escriptura i dels encanteris, va trobar els sis trossos i els va ajuntar creant l'Udjat símbol de la salut, la prosperitat i la capacitat de renéixer. El va retornar a Horus, que el va donar al seu pare Osiris perquè tornés a la vida. Aquest símbol, el nom del qual significa estar sa, va tenir gran importància i difusió en la civilització egípcia i sol col·locar-se entre les benes que emboliquen el cos del difunt durant la momificació.



Figura XI
Ull d'Horus (Udyat)

8.2 AMULET MÀGIC

Com a amulet, va gaudir de gran popularitat en l'Antic Egipte i va ser considerat un dels símbols més poderosos: potenciava la vista, protegia i curava les malalties oculars, i a més de contrarestar els efectes del "mal d'ull", protegia els difunts. Un parell d'ulls es poden trobar al costat d'alguns taüts. La interpretació habitual és que proporcionen vista al difunt perquè les seves ànimes viuran per sempre. Encara que diverses fonts tracten d'atribuir significat a si es representa un ull esquerre o dret, no es pot aplicar una regla de forma universal, encara que segons el mite, el sol i la lluna serien l'ull dret i l'esquerra d'Horus.

Els amulets van ser, doncs, elements de protecció indispensables en l'antic Egipte, encara que no van tenir tan sols un ús funerari, ja que els vius també els portaven per a la seva protecció en un món on observaven amb temor els perills de tota mena. Com a escarabeu, simbolitza la salut, la prosperitat, la indestructibilitat del cos i la capacitat de renéixer. Antigament, els nens el duïen com a penjoll, en l'actualitat la gent ho porta com a collaret, ho té com una peça o bé tatuat.



Figura XII
Un luzzu és una embarcació de pesca
tradicional de l'arxipèlag maltès.

Actualment, el podem veure a les barques dels pescadors de Malta, anomenades Luzzu, que porten pintat l'Ull d'Horus o Udjat (el que està complet) a banda i banda de la proa. Aquest amulet és un antic símbol solar egipci que encarna l'ordre, l'impertorbable i l'estat perfecte. Dona seguretat davant la incertesa i tot allò relacionat amb el que és perillós i nociu, en definitiva, dona bona sort als pescadors. Aquesta decoració prové d'un antic costum fenici que també practicaven els grecs i que ha arribat fins als nostres dies com a protector de les embarcacions.

9. EL MITE FET REALITAT. CONCLUSIONS

9.1 EL MITE D'OSIRIS AL SEGLE XXI

Malgrat els anys que han passat des de la civilització egípcia, persisteixen les mateixes il·lusions, anhels i dubtes sobre el bé i el mal, la vida, la mort i el més enllà. Però és l'Enveja el que desencadena la desgràcia en el mite d'Osiris. Això no és excepcional perquè sabem que és un dels Pecats Capitals que mina la convivència a la Nostra Societat del segle XXI.

Veiem al llarg de la narració del Mite d'Osiris, com se'ns va presentant la Dualitat dels Personatges i de la Natura: Vida–Mort, Ordre–Desordre, Bondat–Maldat, Fidelitat–Traïció, Fertilitat–Esterilitat. Però és finalment en la concepció d'un fill, un cop mort Osiris, on trobem el veritable motiu de la lluita d'Isis. La mort es converteix en el bressol d'una Nova Vida on Osiris representa l'Home Vell que ha mort, però que gràcies a la màgia d'Isis, es desencadena el miracle del naixement d'una nova vida, i aquest és Horus, el fill post-mortem d'Osiris i Isis, representat per un Falcó, símbol solar per excel·lència.

I com incorporem aquesta màgia d'Isis al nostre món? Tenim un marc regulador general de la Vida i de la mort Humana? Com s'abordaria des del punt de vista de la bioètica i el biodret la fecundació post mortem d'Horus a la nostra Societat?

9.2 EL TRACTAMENT JURÍDIC. El tractament jurídic de la vida i la mort ha donat lloc al desenvolupament de l'anomenat Biodret, entès com aquell que: " (...) abordaria l'estudi de les realitats o <<fenòmens bioètics>> - és a dir, dels diversos conflictes que sorgeixen en l'àmbit de les relacions humanes, a conseqüència de la incorporació de les noves tecnologies a les ciències de la salut. És una branca dins del dret que s'origina per la necessitat dels juristes d'entendre i legislar en matèries com intel·ligència artificial, ressuscitació (projecte reanima de Bioquark Inc.) o fecundació post mortem.

La màgia d'Isis la podríem comparar amb els avenços mèdics científics que permeten la Recuperació Espermàtica i la Fecundació assistida post mortem. Es tracta que l'empremta

d'un individu es desenvolupi en un nou ésser fins i tot més enllà de les portes de la mort, implicant una espècie de resurrecció genètica. Es té constància que la primera utilització de la fecundació post mortem a Espanya, amb un fi reproductiu, es va fer durant els anys 80¹.

No obstant això, els problemes que poden sorgir de l'ús d'aquestes tècniques va més enllà de les consideracions d'indole mèdiques. És fonamental conèixer els límits jurídics i bioètics per avaluar cada cas de forma individualitzada. Aquest mètode de reproducció post mortem porta aparellades una sèrie d'implicacions des del punt de vista jurídic i especialment en l'àmbit del Dret Civil, ja que de la determinació de la Filiació, deriven efectes en l'àmbit del dret d'aliments del descendent, relacions parenterals i en l'àmbit successori.

Mentre alguns països del món desregulen o prohibeixen la reproducció post mortem, altres països la regulen i estableixen els supòsits legals per a la determinació de la filiació del futur nounat, un dels majors problemes que porta amb si la realització d'aquestes tècniques. A Espanya, comptem amb una legislació complerta en la matèria a través de la Llei 14/2006 del 26 de maig. A l'article 9 es parla expressament de la premoriència del marit. S'exigeix el consentiment exprés del difunt per poder dur a terme l'ús del seu material genètic. Voluntat expressa en escriptura pública, testament o document d'instruccions prèvies per a l'ús del seu material reproductiu una vegada mort. Es recull en el termini màxim de 24 - 36 hores i únicament es podrà fer servir en els dotze mesos post mort.

Els juristes consideren que el nascut per una fecundació post mortem és un fill pòstum (tot i que en alguna part de la doctrina el considera superpòstum)², i el seu tractament

¹En l'actualitat, el nostre ordenament jurídic permet i regula expressament aquest tipus de pràctiques. Article 9 de la Llei 14/2006, de 26 de maig, sobre tècniques de reproducció humana assistida. ²Es tracta de fills no gestats abans de la defunció del donant sinó que es fecundaran després de la mort del pare en un termini temporal d'entre sis mesos i un any en la legislació espanyola.

legal és igual al del fill concebut per mitjans naturals i amb els mateixos drets hereditaris (Carta Magna art14 i art 39 - Codi Civil articles 108 i sigs. – Llei 14/ 2006). L'interès superior del Menor l'hem d'atendre en relació amb la legislació protectora d'aquest (Convenció dels Drets de l'Infant i la Llei 171996, de 15 de gener, de Protecció jurídica del menor...) atès el principi de beneficència i no-maleficència.

Recentment, una revista científica (Revista Internacional de Andrología 20 , 2022 S61-S66) ha publicat un article amb casos reals en què fan un estudi detallat de l'àmbit legal actual (maig 2022). El que va començar sent una narració d'un Mite Egipci – Mite d'Osiris, Isis i el seu Fill pòstum Horus, acaba sent una realitat vigent a la nostra Societat.

9.3 CONCLUSIONS

L'empoderament de la dona com a font de vida, aquell d'engendrar i donar a llum. El valor incommensurable de la maternitat que ens ha portat, gràcies als avenços de la ciència, a què la realitat hagi superat el mite, de manera que la concepció i el naixement d'un fill amb el pare mort son avui possibles, i està legalment regulat. La tècnica de Fecundació post mortem permet que es compleixi el desig de paternitat en un projecte de Família ja manifestat o iniciat abans de la mort a condició que es compleixin no tan sols els requisits que marquen els protocols mèdics, sinó els de la bioètica i el biodret. Aquesta continuïtat genètica en el futur nounat representa la força de la vida i de l'amor, que acaben per vèncer finalment a la mort, en fer possible la concepció d'una nova vida.

El nostre propòsit ha estat el de comprovar si perdurava aquest Mite a través dels segles i les diferents civilitzacions, i no hi ha cap dubte, una nova realitat ha acabat per imposar-se, perquè hi ha temes atemporals com la Fertilitat, la Paternitat, els Fills, que ocupen i preocupen, i d'aquí la seva permanent actualitat. Les Històries del Passat són el nostre Present i les hem de conèixer per poder-les analitzar.

12. BIBLIOGRAFIA (FONTS CONSULTADES)

CAPÍTOL 1 (CONSIDERACIONS ENERAL, MITOLOGIA, DÉUS)

- Mitologia d'Egipte - B. Van de Walle (Universitat de Lieja), Editorial Planeta
- Els déus egipcis. Catalina Alorda Pascual, Grau d'Història, Any acadèmic 2019-2020. Treball tutelat per Francesc Ramis Darder. Universitat de les Illes Balears, Facultat de Filosofia i Lletres
- “Dioses, mitos y rituales en el antiguo egipto. Susana alegre, Editorial Dilema”
- Dra. Ana Maria Vazquez – UNED. Blog Internet

CAPÍTOL 2 (EL RELAT DE PLUTARC)

- “Obras Morales y de Costumbres – Moralia. Editorial Akal”
- “L'Osiris de Plutarque. Un commentaire de De Iside et Osiride. Chapitres 12-19. Jean-Fabrice Nardelli. Exemplaria Classica Anejo IX , 2017”
- “Fernández, Tomás y Tamara, Elena. «Biografía de Plutarco». En Biografías y Vidas”. La enciclopedia biográfica en línea. Barcelona, España, 2004. Disponible en <https://www.biografiasyvidas.com/biografia/p/plutarco.htm>

CAPÍTOL 3 (ORIGEN DEL MITE D'OSIRIS)

- Mitologia d'Egipte - B. Van de Walle (Universitat de Lieja), Editorial Planeta
- “Dioses, mitos y rituales en el antiguo egipto. Susana alegre, Editorial Dilema”
- Dra. Ana Maria Vazquez – UNED. Blog Internet
- “Piulats Riu, O. (2020). Sobre el mito de osiris. Raphisa. Revista De Antropología Y Filosofía de lo Sagrado, 4(1). nº 7 -2020 pp: 59 78.<https://doi.org/10.24310/Raphisa.2020.v4i1.11216>”

CAPÍTOL 4 REGNAT D'OSIRIS A EGIPT: HIEROGAMIA AMB ISIS, FI DEL CANIBALISME

- “La Herencia Espiritual del Antiguo Egipto, Christian Larré jun 2004 · Ediciones Rosacruces, SL.”
- “Wallis Budge y el "canibalismo" de los egipcios. National Geographic, història. Carme Mayans, Redactora, 13 octubre 2020”
- Dra. Ana Maria Vazquez – UNED. Blog Internet

CAPÍTOLS 5 i 6 (OSIRIS I SETH, ISIS I HORES: PODER, ENVEJA, MORT, AMOR I RESURRECCIÓ

- Osiris i la resurrecció a Egipte (1911) Historiando.org
- Mitologia d'Egipte - B. Van de Walle (Universitat de Lieja), Editorial Planeta
- Léon Thoorens, Panorama de les literatures Daimon, I. de Sumer a la Grècia clàssica, Mesopotàmia, Egipte, Palestina, Oersua, Grècia. Edicions Daimon, Manuel Tamayo, 1968, pp 100-101

CAPÍTOL 7 (CULTE I TEMPLES D'OSIRIS)

- “El culto a Osiris: La presencia del Dios de los Muertos en Grecia. Verónica Reyes. Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. BAEDE nº 27,2018,191-206 (Boletín de la Asociación Española de Egiptología)”
- Cortesia de l'Editorial Aldebarán i de la seva Autora Elisa Castel que han concedit permís exprés per a reproduir gratuïtament en les nostres pàgines d'Amics de l'Antic Egipte, una síntesi del llibre Gran Diccionari de Mitologia Egípcia

CAPÍTOL 8 (ESCARABEU – L'ULL D'HORUS)

- Manuel Juaneda-Magdalena Gabelas i Manuel Sanjuán Núñez – Octubre 2008. Amics de l'Antic Egipte
- “El ojo de Horus: protección y defensa en el mar,” 30/07/2012 por Celia Chaín-Navarro. “Blog Cátedra de Historia y Patrimonio Naval”

CAPÍTOL 9 EL MITE FET REALITAT. CONCLUSIONS

- La Fecundació post mortem a Espanya: “problemas y límites jurídicos i bioéticos”. Irene Santolaria. Universidad Politécnica de Valencia. “Revista Iberoamericana de Bioética núm. 13/01-15 (2020)”
- “Fecundación asistida post mortem y su tratamiento en Derecho Civil”. Marta Navarro Pastor. Magistrada. “Revista Médica Jurídica. Universidad de Barcelona”. Núm. VI. 20 abril 2022
- “Fecundación post mortem (Jurídico)” Juan José Iniesta Delgado. Comentarios a la Ley 14/2006 26 maig (2007 Thomson-Aranzadi pp 305 – 352)
- Recuperació espermàtica post mortem: anàlisi tècnic i legislatiu a Espanya a propòsit de dos casos. Revista internacional d'Andrologia. Serveis d'Urologia del Hospitals Universitaris de Madrid i Valencia (20 maig 2022)

13. LLISTAT DE FIGURES

Figura	Font
I	– Museu Egipci de Barcelona. Fundació Arqueològica Clos
II	– © Comstock/Jupiterimages
III	– © ML E 14687
IV	– Tríada d'Osorkon II. Museu del Louvre, Paris
V	– Histoquest blog. Arbre "généalogique" de l'Ennéade égyptienne
VI	– AF Fotografie / Alamy Foto de iStock
VII	– iStock by Getty Images. Credit GregSm.
VIII	– iStock by Getty Images. Credit Malysh Falko
IX	– Crèdit M.J. López Grande (2003: 29)
X	– iStock
XI	– Arxiu d'Egipte. Jon Bodsworth - http://www.egyptarchive.co.uk/html/cairo_museum_47.html
XII	– jkb-File:Malta 13 dhajsa.jpg. Creat el: 1 de gener de 1985